

nya riket (1965); T T Höjer, Carl XIV Johan, kronprinstiden (1943); R Karlbohm, Bakgrunden till 1809 års regeringsform (1964); P H Ling, Inträdes-tal ... [över S] (SAH ifrån år 1796, 16, 1836); G Ljunggren, Sv vitterhetens häfder efter Gustaf III:s död, 2 (1875); C J Löwenhielm, Minnen, 1 (1927); M Montgomery-Silfverstolpe, Memoarer, 1–4 (1914–20); S Mörner, Johan Wikmansson und die Brüder Silverstolpe (1952); O Morales o T Norlind, MA 1771–1921 (1921); G Nerman, A F S o B B v Platen om Trollhätte kanal (HT 1906); M Olausson, Den engelska parken under gustaviansk tid (1993); N Personne, Sv teatern: några anteckningar, 2–3 (1914–15); G Samuelsson, Lantvärnet 1808–09 (1944); H Sandblad, Edward D Clarke o Giuseppe Acerbi, upptäcktsresande i Norden 1798–1800 (Lychnos 1979–80); E H Schiötz, Oberst A F S og Giuseppe Acerbi's reise i Finnmark 1799 (Festskr til Jonas Skougaard, 1956); H Schück, SA:s hist, 3 (1936); dens, VHAA:s hist, 7 (1943); B Sjövall, Georg Adlerparre o tronfrågan 1809 (1917); N Staf, Polisväsendet i Sthlm 1776–1850 (1950); A Stille, Striden vid Bornhöft i Holstein 7 dec 1813 (1913); R Tham, Lappland o Tornedalen i konsten: landskapsvyer 1799–1910 (1989); L Tingsten, Huvuddragen av Sveriges krig o yttre politik aug 1813–jan 1814 (1925); S M Waller, Georg Carl v Döbeln (1947); J Wibling, Opinioner o stämningar i Sverige 1809–1810 (1954); P Wieselgren, A F S (Biographiskt lexicon öfver namnkunnige sv män, 14, 1847).

Anders Burius

Skogekär Bergbo, se *Rosenhane, Gustaf* (bd 30).

Skogh, Lorentina Wilhelmina, f 14 dec 1849 i Rute, Gotl (mtluppg 1852), d 18 juni 1926 i Sthlm, Jak (kbf i Lidingö). Föräldrar: folkskolläraren Jacob Wahlgren o Christina Helena (Stina Lena) Pehrstr. Restauratris för järnvägsrestaurangen i Storvik, Gävl, 75, tillika innehavare av järnvägshotellet där 78, innehavare av järnvägshotellet i Bollnäs 84–02, av järnvägshotellet i Lingbo, allt i Gävl, förvärvade Rättviks turisthotell, Kopp, 96, ansvarig för utställningshotellen i Sthlm 97, VD för Grand Hôtel, Sthlm, 02–10, led av styr för ab Rättviks turisthoteller, Sthlm, 03–08, av styr för ab Nya Grand Hotel, Sthlm, 03–dec 10, av styr för Arbetsförmedl i Sthlm 16 dec 07–09, lät uppföra Villa Foresta, Lidingö, Sth, 08–10, drev restaurangrörelse där 19–20.

G 9 nov 1888 i Ovanjö, Gävl, m vinhandlaren Per (Pelle) Samuel S, f 20 nov 1849 i Östersund, d 24 okt 1904 i Sthlm,

Jak o Joh, son till handlanden o provisorern Nils Gustaf S o Christina Roström.

Efter faderns tidiga död 1856 växte Wilhelmina S upp under enkla förhållanden hos sin mormor på Fårö. Ett ensamt barn, flitig i skolan och med behov att hävda sig inför kamraterna, fantiserade hon om att bli miljonär. Rekordtidig konfirmand reste S, tolv år gammal, med ångbåten till Sthlm för att börja som barnflicka i en familj. Lite äldre blev hon medhjälperska i en leksaksaffär. Nästa steg i karriären var som diskerska på restaurang Strömparterren. Från tidiga morgnar till sena nätter lärde hon sig där under Magnus Davidsons (bd 10, s 342) ledning grunderna i restaurangyrket vid sidan av kvällsstudier i språk och bokföring. Arbete var för henne "livets lycka och glädje."

Mogen att stå på egna ben tog S 1868 ångbåten till Gävl. Praktik på utvårdshuset Karlsborg och Hotell Fenix ledde till föreståndarskap på Hotell Gävl. Tillbaka i Sthlm fick hon 1874 anställning på Régis Cadiers av Axel och Hjalmar Kumlien (bd 12) ritade nya Grand Hôtel vid Södra Blasieholmshamnen. S närde dock en dröm om att öppna eget och när Järnvägsstyrelsen 1875 utannonserade tjänsten som restauratris för järnvägsrestaurangen i Storvik i Gästrikland lämnade hon in en ansökan. Som första kvinna i landet fick hon sina rättigheter och inledde sin verksamhet med en restaurangrörelse i Storviks stationshus.

Energisk, temperamentsfull och målinriktad planerade S genast för en utvidgning av verksamheten i Storvik. Eftersom det endast gick dagtåg, utan restaurang och sovvagnar, behövde resenärerna inkvarteringsställen med matservering. Hotellverksamhet vid järnvägsknutarna var därför en lönsam affär. 1878 kunde S inviga ett pampigt järnvägshotell i Storvik. 1884 förvärvade hon även järnvägshotellet i Bollnäs, följt av det i Lingbo, och 1896 lät hon införliva det imponerande Rättviks turisthotell i sitt imperium.

S var öppen för moderniteter och lät tidigt installera centralvärme i sina hotell. Med anläggningar på olika orter uppstod sambandsproblem när det gällde t ex styrning och varuinköp. Dessa svårigheter lös-

tes dock genom specialavtal med Televerket angående den nya innovationen telefonen. Genom studieresor runt om i Europa fick S idéer och uppslag till att utveckla sin hotell- och restaurangverksamhet. I Frankrike hade hon förvånats över hur mycket grönsaker som användes till maten, och hon försökte intressera bönderna i Storvik för grönsaksodling men utan framgång. S köpte därför jord och anlade en egen köksträdgård med växthus. Resultatet blev "ett gott kök med 20 procent mera förtjänst då jag genom grönsakerna tjänade in på köttet". För att skapa en trivsammare miljö införde hon också seden att smycka restaurangerna med blommor.

Med sina hotell som bas bidrog S till att utveckla den gryende turistnäringen. För att saluföra Sverige som turistland reste hon till London och lyckades efter vissa svårigheter etablera ett samarbete med Thomas Cook och hans resebyrå. Liknande kontakter upprättades runt om i Europa, bl a med Österrikiska turistföreningen, och snart började utländska resande i allt större skaror söka sig till den sv, orörda naturen, med Dalarna som främsta turistmål. Särskilt uppskattade var de av S anordnade jakt- och fiskeutflykterna.

"Hotelldrottningen" S föredrog prominenta, helst kungliga, gäster och tyckte om att umgås i deras sällskap. Hos sina vänner, källarmästarna på Flustret och Gillet i Uppsala, kunde hon beskåda arrangemangen bakom stora middagar och lärde sig att komponera attraktiva menyer. Hennes make, direktör för P Skogh & Comp:s vinhandelsab, bidrog med sin vinkunskap.

När Allmänna konst- och industriutställningen i Sthlm sommaren 1897 planerades föll det sig naturligt att anlita S som hotellvärd. Sex fastigheter vid Strandvägen hyrdes för tre månader och gjordes om till hotell. Vestibuler och trappuppgångar fräschades upp. Rummen fick elljus, nytt möblemang och sänglinne. Ringledning installerades till särskilda portierum. Störande grannar betalades för att hålla sig borta. Kostnaderna översteg 100 000 kr, men trots risktagandet gick affären ihop. S hade visat sig klara av uppgiften.

Cadiers Grand Hôtel hade 1897 över-

WILHELMINA SKOGH
Foto Sthlms stadsmuseum

gått till en ny ägare. Det moderniserades och rustades upp och 1902 behövdes en ny ledare för verksamheten. Valet föll på S som därmed kunde återvända till sin tidigare arbetsplats, nu som chef. För Grand, Sthlms finaste hotell- och restaurangrörelse, blev det början på en minnesvärd epok. S såg sig själv som kapten på en oceanångare i lyxklass, styrd med järnhand. Köket höll högsta internationella standard. Allt, in i minsta detalj, skulle vara perfekt. Kungamiddagarna avlöste varandra och 1905 invigdes den praktfulla kungavåningen. S levde upp till epitetet "hotelldrottningen". Imposant och respektgivande tog hon i entrén emot utländska dignitärer och fick dem att känna sig som hemma.

1904 tillfrågades S om hotellet ville hyra en byggnad som Sophia Albertinas stiftelse avsåg att uppföra på den sk stalltomten i hörnet av Stallgatan och Blasieholmsgatan. Stiftelsen skulle stå för byggkostna-

derna och hyra ut huset till Grand Hôtel. Nybliven änka gav sig S i kast med projektet. Sedan hon i Paris beundrat vinterträdgårdar hade hon drömt om att skapa en sv motsvarighet. Ett avtal tecknades 1906 om uppförande av vad som skulle heta Grand Hôtel Royal.

Efter Ernst Stenhammars ritningar byggdes ett praktfullt palats med restaurang och festvåningar runt en rymlig vinterträdgård och en innergård, en cortile, med fontän, vattenfall, prunkande grönska och blomsteruppsättningar. Ett lanternintak släppte in dagsljus och gav rymdkänsla. Stilspråket hämtades från den venetianska sengotiken med bl a moriska inslag. Väggmålningar av Elis Åslund och Lotten Rönnquist prydde interiören. Där fanns även en stor musikestrad, och en rulltrappa, den första i Sverige, ledde upp från köket till vinterträdgården.

Royal öppnade 1909 och inköptes av Grand Hôtel följande år. Färdigställandet av Vinterträdgården, Sthlms Granada, krönte S:s karriär men skönheten till trots svek gästerna. Storstrejken 1909 lade sordin på stämningen. Den tidigare optimismen och framtidstron undergrävdes av ekonomisk nedgång och krigsoro. Storsatsningen på Grand Hôtel Royal blev ett misslyckande, och i dec 1910 fick "The Grand Lady of Grand" lämna sin post som direktör.

Vid den tidpunkten var S redan upptagen med ett annat, nästan lika vidlyftigt projekt: Villa Foresta på Lidingö. Tomten på Herserudspatån inköptes 1907 och arkitekten Stenhammar erhöll uppdraget att gestalta hennes storstilade planer. Det massiva, kyrkolika huset, synligt på långt håll, stod färdigt 1910. Det var avsett som privatbostad, en vacker plats att tillbringa ålderdomen på, men med den högt belägna riddarborgen Foresta ville S också resa ett monument över sig själv. Hon drog sig tillbaka 1911, hugnad med k medalj, och 1912 utkom hennes memoarer, en askungeskildring väl i linje med tidens uppbyggelselitteratur.

Under första världskriget hann verkligheten ifatt S, vars sinne för ekonomiska realiteter inte alltid var det bästa. Det pampiga villabygget hade blivit dyrare än be-

räknat, och hon tvingades att efter ombyggnader använda fastigheten som restaurang. Denna S:s sista restaurangrörelse blev ett ur ekonomisk synpunkt monumentalt misslyckande och 1922 nödgades hon sälja huset och egendomen till ett bolag. Tiden därefter ägnade S åt resor och mekaniska experiment, vilka resulterade i två uppfinningar: en elektrisk handmangel och en glättningsapparat, båda avsedda för hemmen. Som en form av pension disponerade hon några rum i det av Grand Hôtel ägda Bolinderska palatset, och där avled hon plötsligt i juni 1926.

S var i flera avseenden en pionjär, en av de tidiga kvinnliga entreprenörerna. Hon var en nydanare inom den sv hotell- och restaurangbranschen liksom inom turistväsendet. Med intelligens, driftighet och skaparlusta utvecklade hon dessa näringar.

Brev från S i KB.

Tryckt arbete: Minnen och upplevelser. Sthlm 1912. 110 s. Faksimilutg 1991. VI s, s 5–110. [Med K Bernhard, Förord.]

Källor o litt: Länsräkenskaper 1821–80: Gotlands län 1852:4 (müllängd med mtluppg), RA. Muntl meddel från kontraktsprosten C-A Murray, Gästrik-Hammarby.

I-B Billow, W S, ett rasande duktigt fruntimmer (Från Gästrikland 1987); E o N Forsgren, Lidingö: människor o miljöer (1995); I Lingegård, Gotländska föregångskvinnor, 1 (1985); L Lundqvist, W S, kvinnlig entreprenör (Företagsminnen, tidskr från Fören Sthlms företagsminnen, 2002, nr 1); O Pihl, "Hovmästar'n får jag beställa": klassiska krogar o klassiska recept från ett svunnet Sthlm, en matbok (1996); M Rehnberg, W S, en förgrundsgestalt i sv restaurangliv (Gastronomisk kal 1985); SMOK; Traktering o härbärgering i Norrland: antecknar i anledn av Norrlands hotell- o restaurantfören:s 50-årsjubileum (1954); O Wallenberg, Grand Hôtel: Sthlm (1988).

Åke Abrahamsson

Skoglund, Louise Sophie Alexandra, f 22 okt 1862 i Sthlm, Klara, d 12 febr 1938 där, Matt. Föräldrar: fabriksidkaren Daniel Karl Alexander S o Lovisa Sofia Gottschalk. Ex från H lärarinnesem i Sthlm 3 juni 82, mogenhetsex vid Lyceum för flickor i Sthlm 10 dec 83, inskr vid UU ht 84, FK 13 sept 86, FL 15 dec 99, disp 27 maj